

УДК 811.111–28

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307–4604.2023.1\(50\).285573](https://doi.org/10.18524/2307–4604.2023.1(50).285573)

**ОСОБЛИВОСТІ ТЕМПУ ТА ПАУЗАЦІЇ
АНГЛОМОВНОЇ ПРОПОВІДІ У ЗОБРАЖУВАЛЬНОМУ
ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ**

Шевченко С. С.

аспірант,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ORCID 0000–0002–6923–9648

Статтю присвячено дослідженню особливостей темпоральної (темпу та паузації) організації висловів монологічного типу персонажів-проповідників в англомовних художніх фільмах. Оскільки риторичні дії проповідника реалізуються не тільки під час ритуальної церковної проповіді з амвону, а передбачають ситуативні виступи поза межами храму та приватні бесіди з парафіянами на духовні теми, у статті розглянуто темпоральну організацію саме цих трьох видів мовленнєвої діяльності проповідника, оскільки вони є складовою мовленнєвої поведінки священика в різноманітних комунікативних ситуаціях. Розгляд особливостей релігійного дискурсу з точки зору прагмасемантики дозволив сконцентруватися на базовому концепті цього особливого дискурсу — концепті «віра», оскільки він є не тільки одиницею ментального лексикону, а й тією духовною опорою, що відбиває особливості духовного менталітету релігійної людини. Матеріал дослідження, який складала усні англомовні проповіді, промови та бесіди, вилучені з п'ятьох сучасних англомовних кінофільмів, був підданий перцептивному, аудиторському та інструментальному аналізу. Комплексний слуховий та інструментальний аналіз темпоральних характеристик мовлення проповідників дозволяє зробити висновок про наявність кореляції між змінами темпу мовлення проповідника та його оцінкою комунікативно-прагматичної цінності власного висловлювання. Окреме дослідження функціонування пауз різних видів (структурних, риторичних та пауз хезитації) у мовленнєвому матеріалі, що вивчався, довело великий прагматичний потенціал цього інтонаційного параметру у виконанні комунікативної задачі усного релігійного дискурсу.

Ключові слова: темпоральна організація, мовленнєва поведінка священика, кінодискурс, прагмасемантика, оцінка, комунікативно-прагматична цінність, прагматичний потенціал.

CHARACTERISTICS OF TEMPO AND PAUSES OF ENGLISH SERMON IN FILM DISCOURSE

Shevchenko S.

Postgraduate student,

Odessa I. Mechnikov National University

ORCID 0000–0002–6923–9648

The article is devoted to the study of the peculiarities of the temporal (tempo and pause) organization of monologue-type utterances of preaching character in English-language feature films. Since the rhetorical actions of the preacher are realized not only during the ritual church sermon from the pulpit, but also involve situational speeches outside the temple and private conversations with parishioners on spiritual topics, the article examines the temporal organization of these three types of speech activity of the preacher, since they are a component of priest's speech behaviour in various communicative situations. Examining the peculiarities of religious discourse from the point of view of pragmasemantics made it possible to focus on the basic concept of this special discourse — the concept of "faith", since it is not only a unit of the mental lexicon, but also that spiritual support that reflects the peculiarities of the spiritual mentality of a religious person. The research material, consisting of oral English-language sermons, speeches, and conversations extracted from five contemporary English-language feature films, was subjected to perceptual, auditory, and instrumental analysis. A complex auditory and instrumental analysis of the temporal characteristics of preachers' speech allows us to conclude that there is a correlation between changes in the rate of the preacher's speech and his assessment of the communicative and pragmatic value of his speech. A separate study of the functioning of pauses of various types (structural, rhetorical, and hesitation pauses) in the studied speech material proved the great pragmatic potential of this intonation parameter in fulfilling the communicative task of oral religious discourse.

Key words: *temporal organization, priest's speech behaviour, film discourse, pragmatic semantics, evaluation, communicative-pragmatic value, pragmatic potential.*

Релігійний дискурс становить значний інтерес з точки зору вивчення риторичних особливостей його жанрів. Традиційно у релігійному (конфесійному) стилі виділяються підстили, або жанри: а) канонічної літератури; б) літургики; в) проповіді; г) молитви; д) катехитики (Бабич, 2003: 11). На думку українських дослідників, «проповідницький підстиль, або підстиль церковної проповіді, варто розглядати поряд із іншими самостійними підстилями: науково-богословським, молитовним, підстилем піснеспівів тощо» (Куньч, 2000: 437).

Виходячи з вищезазначеного, та з того, що серед усіх усних жанрів конфесійного релігійного дискурсу тільки проповідь є найбільш

«вільним» риторичним утворенням (решта жанрів жорстко регламентована та клішована), вважаємо за **актуальне** представлене у статті вивчення релігійних проповідей, промов і бесід на релігійні теми, що відображені у кінодискурсі.

Метою дослідження є виявлення та співставлення особливостей темпоральної організації висловів монологічного типу персонажів-проповідників в англійських художніх фільмах.

Відповідно до поставленої мети вирішено такі **завдання**: 1) розглянути особливості релігійного дискурсу з позицій прагматосемантики; 2) схарактеризувати темпоральні засоби реалізації мовлення проповідника на перцептивному рівні; 3) інструментально довести кореляцію між змінами темпу мовлення проповідника та його оцінкою комунікативно-прагматичної цінності власного висловлювання.

Об'єктом дослідження є проповідницький дискурс у контексті супровідних екстралінгвальних чинників, що є відображеними в англійських художніх фільмах. Слід зазначити, що під проповідницьким дискурсом у нашій роботі розуміється не суто риторична подія, що відбувається у храмі під час богослужіння, а будь-яке висловлювання монологічного типу на духовну тему, що здійснюється пастором у різних комунікативних ситуаціях.

Предметом дослідження є відображена в англійських художніх фільмах темпоральна організація мовлення проповідника, яка є складовою мовленнєвої поведінки священика в різноманітних комунікативних ситуаціях.

Матеріалом дослідження слугували тексти усних англійських проповідей, промов і приватних розмов священиків з парафіянами, вилучених із 5 сучасних англійських художніх фільмів, у яких головним або другорядним персонажем є священнослужитель. Загальний обсяг експериментального матеріалу склав 25 сторінок формату А4, 14 шрифт Times New Roman письмової транскрипції усного тексту (96 хвилин звучання).

Для досягнення поставленої мети в роботі було використано загальні лінгвістичні та спеціальні лінгвістичні **методи** дослідження. У рамках загальнонаукових методів для виявлення сукупності характерних ознак об'єкта дослідження залучався описовий метод; методи аналізу та синтезу використано для формування узагальнених уявлень про природу англійського релігійного дискурсу; кількісний аналіз використовувався для виділення внутрішньої та зовнішньої

динаміки темпорального компонента інтонації. Серед спеціальних фонетичних методів використовувався аудитивний аналіз, який дав можливість виявити суб'єктивно сприйняті просодичні характеристики мовлення, перш за все — його темпоральний компонент, а інструментальний — для опису об'єктивних фізичних характеристик (швидкість вимовляння, кількість та тривалість пауз) досліджуваних мовленнєвих реалізацій та їхньої подальшої лінгвістичної інтерпретації.

Розглядаючи особливості релігійного дискурсу з точки зору прагмасемантики, треба перш за все сконцентруватися на базовому концепті цього особливого дискурсу, яким є концепт «віра». Сам цей концепт є одиницею ментального лексикону, тією духовної опорою, що відбиває особливості духовного менталітету. Основою релігійного почуття вірянина у релігійному дискурсі є безсумнівна упевненість в існуванні вищої сили. В християнській традиції до вищих сил насамперед належать Бог, Христос, Богоматір і навіть ангели, святі — ті об'єкти віри, які неможливо спостерігати емпірично.

Канонічним визначенням поняття віри вважається вислів Апостола Павла у Посланні до Євреїв: «Віра є здійснення очікуваного і впевненість у невидимому» (Святе Письмо Старого та Нового Завіту, 2005: 11:1). Таке розуміння віри передбачає «вихід межі фізичної (і психічної) реальності через свою ірреальність, тому «ірраціональна віртуальна предметна область» стає домінуючою у релігійному дискурсі. «Бог», «порятунок», «душа», «Істина» і т. д. є категоріями, в яких виражаються феномени цієї галузі. Межі їхньої дії можливо визначити лише дією віри (Кравченко, 2017: 113). Методи раціональної оцінки та раціонального пізнання цих вищих цінностей принципово непридатні. Для їх розуміння, передачі та аналізу необхідні містичні, ірраціональні переживання, які становлять важливу складову релігійного дискурсу. Лише існування власного містичного досвіду дає можливість раціонального пояснення предметів та явищ ірраціонального характеру.

Пояснення релігійних явищ найбільш експліцитно представлено в особливому виді релігійної мовленнєвої комунікації — проповіді, дослідженню якої й присвячено статтю. В науковій літературі є велика кількість визначень проповіді з різних точок зору — з позицій історичних, культурологічних, соціологічних, релігійних тощо. Лінгвістичні праці, присвячені вивченню проповіді, концентруються на

особливостях композиційної побудови (Buttrick, 1987) та лексико-синтаксичного наповнення проповіді (Crystal, 1965), на її риторичній спрямованості та ефективності комунікації (Adams, 1986). Велика увага в роботах дослідників сучасних проповідей приділяється необхідності збереження балансу між вічним змістом та сучасною трактовкою його, адже «на відміну від текстів Біблії, тексти проповіді повинні бути налаштовані синхронно з часом і епохою, щоб бути зрозумілими сучасному адресату, але без шкоди для змісту першоджерела (Старого Заповіту і Євангелія)» (Кравченко, Матієнко-Сільницька, 2020: 190).

Вивчення мовлення священника у його різноманітній мовленнєвій діяльності представляє великий інтерес для прагмалінгвістики, адже його професійна активність передбачає мовленнєву комунікацію, націлену на переконання. Проповідь є одним із головних інструментів впливу на аудиторію. Оскільки проповідь є передусім текстом, що звучить, видається, що саме просодія відіграє ключову роль у її ефективності та успішності.

Задля виявлення ролі просодії (а саме — її темпорального компонента) було проведено комплексне фонетичне дослідження мовленнєвого матеріалу. Перцептивний аналіз проповідей, промов та бесід на духовні теми, що був проведений дослідником, передував аудиторському аналізу, у якому було задіяно 10 викладачів та аспірантів кафедри фонетики англійської мови. Перед аудиторами було поставлено низку завдань, серед яких одним з перших було визначення ступеня участі просодичних параметрів у створенні тексту проповіді, промови, бесіди.

Як свідчать дані, наведені у таблиці 1, аудитори констатують, що усі просодичні параметри певною мірою беруть участь у реалізації прагматичної настанови мовлення проповідника по всіх трьох різновидах. Тим не менше, провідну роль у реалізації інтенції, згідно з відповідями аудиторів, відіграє темпоральний компонент інтонації — темп, паузи та ритм (сумарно 58,3 % в середньому). Таким чином, паузація (23,7 %), швидкість вимовляння (21,9 %) та ритм (12,7 %) відрізняються найбільшими показниками — тобто аудитори відзначають їхню провідну участь у створенні впливового ефекту усного тексту промов священників — персонажів кінофільмів. Такий високий показник, на наш погляд, пояснюється великою кількістю фраз у мовленні священника, в яких спостерігається пролонгація звучання

на важливих ділянках тексту та/або застосовується риторична пауза перед емпатичним центром висловлювання.

Таблиця 1

Ступінь участі просодичних параметрів у створенні тексту проповіді, промови та бесіди (%)

Вид тексту	Мелодійний контур	Фразовий наголос	Гучність	<i>Темп</i>	<i>Ритм</i>	<i>Пауза</i>	Тембр
Храмова проповідь	9,8	10,2	13,9	19,5	12,3	24,9	9,4
Позахрамова промова	9,7	9,5	14,2	23,5	9,8	22,7	10,6
Бесіда	10,2	9,7	12,9	22,8	13,1	23,6	7,7
В середньому	9,9	9,8	13,7	21,9	12,7	23,7	9,2

На другому етапі аудиторського аналізу аудитори оцінювали основні характерні інтонаційні ознаки досліджуваних текстів мовлення священників — персонажів кінофільмів, зокрема — темп. Результати обробки відповідей аудиторів щодо характеристики темпу вимовляння промов трьох видів на різних ділянках тексту наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Визначення аудиторами темпу мовлення священника у різних комунікативних ситуаціях (%)

Вид тексту	Темп		
	Прискорений	Нормальний	Повільний
Храмова проповідь	4,1	41,2	54,7
Позахрамова промова	5,2	48,3	46,5
Бесіда	8,4	57,7	43,4
В середньому	5,8	49,1	45,1

Дані таблиці засвідчують, що в середньому у тексті аудиторами відмічаються нормальний та уповільнений темп вимови висловлювань у трьох мовленнєвих реалізаціях. Треба зазначити, що ця загальна картина змінюється в залежності від частини проповіді, промови або бесіди: в основній частині проповіді, наприклад, аудитори фіксували порівняно високу частотність прискореного темпу (в середньому у 12 % випадків). Найбільш частотне вживання прискореного тем-

пу реєструється у приватних бесідах священника з парафіянами — до 15 % випадків. Це пояснюється, по-перше, неформальністю спілкування, а по-друге, зміною прагматичної настанови священника — від бажання переконати до намагання заспокоїти, підтримати, висловити емпатію співбесіднику. Решті частин в усіх реалізаціях дискурсів проповіді, промови та бесіди не характерно вживання прискороженого темпу, особливо храмовій проповіді: найбільший відсоток вживання уповільненого темпу зафіксовано в заключній частині проповіді (54 %) та промови (52 %). Цей факт дає підстави вважати характерною ознакою досліджуваних дискурсів використання уповільненого темпу на найбільш вагомих і впливових ділянках тексту.

Задля отримання об'єктивних даних щодо взаємозв'язку між зміною темпу мовлення проповідника та його оцінкою комунікативно-прагматичної цінності власного висловлення було проведено інструментальне дослідження мовленнєвого матеріалу за допомогою програмного пакету обробки мовленнєвого сигналу PRAAT 5.3.8.

Розгляд та підрахунок середньої тривалості складу по тексту промов у цілому дав можливість отримати результати, що наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Показники середньоскладової тривалості фраз у надфразових єдностях, що входять у різні частини проповіді, промови та бесіди (мс)

Частина тексту	Тип промови		
	Храмова проповідь	Позахрамова промова	Бесіда
Вступна	262	239	208
Основна	234	214	217
Заключна частина	245	229	214
У середньому	247	227	213

Як демонструють дані, наведені у таблиці 3, значення середньоскладової тривалості в храмовій проповіді у середньому (247 мс) та в динаміці значно перебільшують відповідні значення у бесіді (213 мс) та помітно більші ніж у позахрамовій промові (227 мс). В першу чергу це стосується вступної частини храмової проповіді, де значення середньоскладової тривалості сягають максимуму — 262 мс, що свідчить про суттєво повільне вимовляння цієї частини проповіді. Це дає підстави стверджувати, що за допомогою темпорального компонен-

та інтонації проповідник наголошує на прагматичній цінності саме цієї частини проповіді, адже в ній заявляються ті важливі моменти, на яких проповідник планує зосереджувати увагу слухачів впродовж всієї промови. Найменшими показниками параметру, що досліджується, характеризується приватна бесіда із парафіянами, що пояснюється переважно спонтанним характером цього виду комунікації — відомо, що спонтанне неформальне мовлення характеризується прискореним темпом, «рваним» ритмом, наявністю пауз хезитації.

Паузи різних видів стали наступним темпоральним параметром, що підлягав інструментальному аналізу. В межах дослідження розглядалися три види пауз: *синтаксичні*, або *структурні* паузи — внутрішньосинтагмені, міжсинтагмені; *риторичні*, або *прагматичні* — навмисне переривання фонації перед ділянкою тексту, що проповідник вважає семантично вагомою; паузи *хезитації* — переривання фонації задля пошуку потрібного слова, виразу сумніву тощо. На основі отриманих даних стосовно тривалості перерви у фонації під час ведення проповіді, промови та бесіди було підраховано обсяг паузації ω , уперше використаний у роботі Н. Кравченко (Кравченко, 2017), що представляє собою модифікацію параметра інформаційної тривалості:

$$\omega = \frac{Tn}{Tp + Tn},$$

де Tn — тривалість паузи,

Tp — тривалість фонаційної частини висловлювання.

Результати розрахунків обсягу паузації представлені в таблиці 4.

Таблиця 4

Показники обсягу паузації, що входять у різні частини проповіді, промови та бесіди (відносні одиниці)

Частина тексту	Тип промови		
	Храмова проповідь	Позахрамова промова	Бесіда
Вступна	0,37	0,32	0,23
Основна	0,21	0,20	0,20
Заключна частина	0,31	0,23	0,22
У середньому	0,30	0,25	0,22

Як свідчать дані таблиці 4, найбільш високі показники досліджуваного параметра паузації ω спостерігаються в храмовій проповіді (0,30 в. о.). Перш за все це стосується вступної частини проповіді, де

спостерігається максимальний об'єм паузації (0,37 в. о.), що ще раз доводить важливість темпорального компонента інтонації для підкреслення цінності висловлювань, що містяться у цій частині проповіді. Найменші значення параметра ω спостерігаються в основній частині тексту, що пояснюється необхідністю створення особливого динамічного ритму під час викладання євангельського сюжету в проповіді або прикладу з життя у промові та бесіді за рахунок скорочення кількості або/та тривалості пауз для створення більшого ефекту впливу на слухачів проповіді або співбесідників.

Таким чином, на основі проведеного комплексного (аудитивного та інструментального) фонетичного дослідження темпоральної організації мовленнєвих реалізацій священнослужителя в трьох комунікативних ситуаціях можна стверджувати, що темпоральний компонент інтонації є одним з провідних параметрів задля виконання прагматичної настанови мовця.

Перспективним вважаємо комплексне фонетичне дослідження усіх просодичних параметрів, що беруть участь у реалізації усного англомовного проповідницького дискурсу та створення об'ємного просодичного портрету проповідника в зображувальному художньому кінодискурсі.

Список літератури

- Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібник. Львів : Світ, 2003. 432 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kapeliushnyi_Anatolii/Praktychna_stylistyka_ukrainskoi_movy.pdf
- Кравченко Н. О. Синергійність англомовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід). Одеса : КП ОМД, 2017. 408 с.
- Кравченко Н. О., Матієнко-Сільницька А. В. Проповідницький дискурс крізь призму зіставної теолінгвістики. *Записки з романо-германської філології* / ред. І. М. Колегаєва. Одеса: КП ОМД, 2020. Вип. 1 (44). С. 187–195.
- Куньч З. Церковна проповідь і проблема культури мови. *Християнство й українська мова* : матеріали наукової конференції, Київ, 5–6 жовтня 2000 року / відп. ред. В. Німчук. Л. : Видавництво Львівської богословської академії, 2000. С. 436–443.
- Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Видавництво отців Василіан «Місіонер», 2005.
- URL: [https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_\(Огієнко\)/Новий_Заповіт/Послання_св._апостола_Павла_до_Филимона](https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_(Огієнко)/Новий_Заповіт/Послання_св._апостола_Павла_до_Филимона)
- Adams J. *Preaching with Purpose*. Zondervan, 1986. 176 p.
- Buttrick D. *Homiletics: Moves and Structures*. NY, 1987. 512 p.
- Crystal D. *Linguistics, language and religion*. London: Burns & Oates, 1965. 191 p.

References

- Babych N. D. (2003). *Praktychna stylistyka i kultura ukraïnskoi movy: Navch. posibnyk*. Lviv: Svit. S. 432. https://shron1.chtyvo.org.ua/Kapeliushnyi_Anatolii/Praktychna_stylistyka_ukraïnskoi_movy.pdf
- Kravchenko, N. O. (2017). Synerhiinist anhlomovnoho relihiinoho dyskursu (teolinhvistychnyi pidkhid). Odesa: KP OMD. S. 408.
- Kravchenko, N. O., Matiienko-Silnytska, A. V. (2020). Propovidnytskyi dyskurs kriz pryzmu zistavnoi teolinhvistyky. *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii / red. I. M. Kolegaeva*. Odesa: KP OMD, Vyp. 1 (44). S. 187–195.
- Kunch Z. (2000). Tserkovna propovid i problema kultury movy // *Khrystianstvo y ukraïnska mova: Materialy naukovoi konferentsii*, Kyiv, 5–6 zhovtnia 2000 roku / Vidp. red. V. Nimchuk. L. Vydavnytstvo Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii. S. 436–443.
- Sviate Pysmo Staroho ta Novoho Zavitu. (2005) Vydavnytstvo ottziv Vasylïan «Misioner». [https://uk.wikisource.org/wiki/Bibliia_\(Ohienko\)/Novyi_Zapovit/Poslannia_sv._apostola_Pavla_do_Fylymona](https://uk.wikisource.org/wiki/Bibliia_(Ohienko)/Novyi_Zapovit/Poslannia_sv._apostola_Pavla_do_Fylymona)
- Adams J. (1986) *Preaching with Purpose*, Zondervan. 176 P.
- Buttrick D. (1987) *Homiletics: Moves and Structures*. NY. 512 P.
- Crystal D. (1965) *Linguistics, language and religion*. Burns & Oates, London. 191 P.

Матеріал дослідження

- Chocolat (2000) <http://lordfilms-s.com/38152-film-shokolad-2000.html>
- The Sermon (2018) <https://www.imdb.com/title/tt7906240/#:~:text=The%20Sermon,12m>
- The Revival (2017) The Movie Database (TMDB) <https://www.themoviedb.org/movie/479381-the-revival>
- The Christmas Candle (2013) https://www.imdb.com/title/tt2739338/?ref_=ttrvi_tt_t_3#:~:text=Sign%20In-,The%20Christmas%20Candle
- God's Not Dead: A Light in Darkness (2018) <https://www.google.com/search?q=God%27s+Not+Dead%3A+We+the+People+is+a+2021&sourceid=chrome&ie=UTF-8#:~:text=%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%20D-1%8D%D1%82%D1%83%20D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0BD%D0%B8%D1%86%D1%83-,God%27s%20Not%20Dead%3A%20We%20The%20People,-is%20an%20amazing>

Стаття надійшла до редакції 15.05.2023 року